

SÅ HÄR KAN MAN JOBBA PRAKTISKT MED FORNTIDEN

GÖR ETT TIDSBAND

Det kan vara svårt att förstå den egentliga innebörden av några tusen år skrivna med siffror. För att göra det mer konkret kan man själv göra någon form av tidsaxel.

Rita en gubbe/gumma för varje generation på ett brett bomullsband. En generation är ungefär 25 år. Gör varje gubbe/gumma ungefär 3 cm bred. Gör markeringar för olika årtal, de olika perioderna och för speciella händelser eller föremål som man vet dateringen på. Markera till exempel pyramiderna i Egypten, Jesu födelse och Umeås grundläggning med mera. Det blir uppenbart hur kort tid som inte är förhistoria.

Ni behöver:

9 m bomullsband som är ungefär 3 cm brett
textilpennor

GÖR EN EXKURSION

Den lärare som planerar att ta med eleverna ut på exkursion, bör göra en egen rekognosering först. Det kan ta tid för ett otränat öga att upptäcka en del av fornlämningarna. Hör gärna med antingen Västerbottens museum eller Länsstyrelsen om vilka vårdade fornlämningar som finns i er kommun.

De som har tänkt sig att besöka en strandbunden boplats, bör först titta efter hur avslag och skärersten ser ut i verkligheten. Fundera över varför man valt just denna plats. Har den varit bebodd under lång tid eller bara tillfälligt? Titta på läget. Hur mycket skärersten finns det? Kan man se några anläggningar som boplatsvallar eller härdar?

De som har valt att göra en utflykt till en fångstgrop eller ett fångstgropssystem bör också fundera över läget. Varför trodde man att det skulle gå att fånga älg just där? Är det fortfarande en bra plats för älgjakt – finns det några älgpass i närheten? Hur tror ni att de lyckades gräva en två meter djup grop, som fångstgroparna troligtvis var från början, utan järnspade? Hur långt är det till nästa grop? Tror ni att det måste ha funnits ett stängsel mellan groparna?

Fundera också över vad man använde älgen till. Den gav kött, skinn, senor, ben och horn. Hur länge kan en familj på fem personer leva av en älg?

Om man bor i någon av kustkommunerna kan det vara lämpligt att be-

söka något av alla gravrösen. Många är både röjda och skyltade. En del mindre rösen och stensättningar kan se väldigt anspråkslösa ut, men skiljer sig från odlingsrösen och andra stensamlingar genom ett väl valt, ofta synligt, läge, relativt jämnstora stenar – i ett odlingsröse finns allt från pyttesmå till jättestora stenar – och en tydlig form. Fick alla begravas i ett röse? Om inte, vad gjorde man med de andra?

KOKA I KOKGROP

Kokgropar hör till de anläggningar som kan vara svåra att upptäcka, men man kan pröva att laga mat i en egen kokgrop.

Lägg ett stort sjok av näver i blöt. Det ska bli riktigt genomblött. Välj en plats med ordentlig grästovv. Ta av torven på en yta som är cirka en halv meter i diameter. Försök att få torven i ett stycke. Gräv gropen lika djup som den är bred. Gör upp en eld, gärna med eldstål eller eldborr (det är svårare!), och värm ett tiotal knytnävstora kullerstenar, tills de blir glödgheta. Det tar mer än en timme.

Gör ett paket av fisken insvept i nävret. Pröva att krydda med till exempel enris. Lägg hälften av stenarna i botten av gropen, därefter fiskpaket och sedan resten av stenarna. Till sist trycker Ni dit torvstycket. Se till att det inte kommer in för mycket syre i gropen för då kan det börja brinna. Efter ungefär en timma är maten färdig.

Ni behöver:

fisk

ett stort stycke näver

spade

ca 10 knytnävsstora stenar

ved för 1,5 timmar

tändstickor, eldborr eller eldstål

hink med vatten (i fall det skulle börja brinna på fel ställe)

RITA

Låt eleverna använda faktabladen som inspiration till att gestalta hur de tror att det såg ut under förhistorien. När man väl försöker göra en bild av hur det en gång såg ut, antingen som teckning/målning eller i modellform, brukar många frågor dyka upp: Hur klädde man sig? Hade farbröderna skägg? Hur åt man? Fanns det några möbler? Och så vidare.

ADOPTERA EN FORNLÄMNING

Den skola som har en fornlämning i närheten av skolan kan bli fadder till den. Det skulle kunna innebära att skolan röjer och vårdar

fornlämningen, att man forskar kring den och dess sammanhang eller att man skyltar upp den. Man kan fantisera om dem som konstruerade den, skriva en pjäs och så vidare. Den skola som är intresserad av att adoptera en fornlämning måste först kontakta Västerbottens museum eller Länsstyrelsens kulturmiljöenhet.